

Oltița CÂNTEC

Afiș parizian din ultima stagiune teatrală a secolului

Peisajul teatral parizian este, pe plan european, dacă nu cel mai generos, cu siguranță unul dintre cele mai bogate: peste 130 de teatre (numărul variază sensibil, pentru că unele companii particulare se sting ori își îngheață periodic activitatea din cauza lipsei de fonduri, în timp ce altele se nasc, găsind surse de finanțare) oferă seară de seară, în medie, 100 de titluri pe afiș. La un oraș cu aproximativ 10 milioane de locuitori, la care se adaugă zeci de mii de turiști prezenți în orice anotimp, dar mai ales vara, oferta este cât se poate de tentantă. De la teatrele de repertoriu la trupele particulare – care, pentru a supraviețui din încasări, oferă mai ales piese comerciale – afișul cotidian e deschis la Paris tuturor gusturilor, dorințelor și nivelurilor culturale. Teatrele funcționează, raportat la sursele de finanțare, ca teatre subvenționate – cele patru Naționale (Comedia Franceză, Chaillot, Odéon, Colline; în Franța mai există un singur Național, la Strasbourg);

cele aflate în grija Primăriei Parisului (Châtelet, de la Ville – musical de Paris); cele cu finanțare pe program (Bouffes du Nord, Soleil) și puzderia de teatre private, care au o săliță, produc una-două premiere pe an și le joacă până la epuizare, inclusiv pe perioada verii, când turiștii înseamnă potențiali spectatori.

Aici orice spațiu (dovadă stau biografiile unor teatre celebre) poate fi amenajat și folosit ca sală de spectacole. Spre Bois de Vincennes, una dintre ieșirile ale Parisului, de exemplu, într-un hangar părăsit funcționează de ani buni Théâtre du Soleil, condus de Ariane Mnouchkine, iar prin preajmă s-au aciuat și alte teatre asemenea lui: „de la Tempête“, „de l’Aquarium“, „de l’Épée de Bois“ și „Atelier du Chaudron“, ca-ntr-un nucleu teatral distinct. Inflația de săli de spectacole aduce cu sine o concurență serioasă, dar nu înseamnă criză de spectatori, atâta vreme cât fiecare teatru se

individualizează prin ceva anume: regizor, stil de joc, repertoriu ori alt detaliu artistic. Bouffes du Nord, unde de ani de zile funcționează Centrul Internațional de Cercetări Teatrale condus de Peter Brook, își are sediul într-o clădire cu pereți coșcoviți, într-o zonă mărginașă aproape de Gare du Nord. În mod intenționat spațiul nu a fost pus la punct de către Brook, care a găsit în această lipsă de amenajare un atu artistic. Subsoluri, holuri, apartamente, restaurante ori cafenele unde se poate improviza o mică estradă, devin teatre ale căror reprezentații sunt consemnate de orice broșură hebdomadară.

Acum toate teatrele se pregătesc să întâmpine anul 2000 cu fast artistic. Un program special, „Teatru 2000“, a sprijinit cele mai interesante proiecte, pentru a face din acest reper temporal și un simbol pentru arta teatrală. Texte noi ori mai puțin puse-n scenă, regizori celebri, actori-vedetă devin combinații-capete

de afiș cu care să se întâmpine importanta schimbare cronologică. Toată lumea își cunoaște cu strictețe programul, cu un an înaintea, popularizat prin broșuri, în condiții grafice de invidiat. Se pun la bătaie strategii moderne de atragere a publicului: comandă prin Internet ori Minitel, reduceri pentru mai multe bilete, pentru familii ori grupuri, seri de teatru cu mese la restaurant etc.

TEATRELE NAȚIONALE

Printre cele cinci teatre naționale franceze, cu trupe stabile și un repertoriu axat pe autori și texte deja probate ca valoroase,

Comedie Française se află în capul listei. Peste vară, societarii și pensionarii, care au condus dintotdeauna colectiv instituția, s-au odihnit, iar clădirea teatrului s-a priment prin lucrări de restaurare, pregătindu-se să întâmpine anul 2000 în starea cuvenită. Pe afiș, mai ales clasici, pentru ambele săli ale teatrului plasat într-un colț al lui Palais Royal, împrumutând mult din eleganța regală a acestuia. Interiorul fastuos, cromatic imbatabil în combinația de alb, auriu, roșu, va găzdui în luna martie versiunea regizorală a lui Andrei Șerban la *Avarul*, cea mai frecventă piesă

clasică în repertoriul Comediei Franceze.

Chaillot e plasat în vecinătatea Turnului Eiffel, pe colina cu același nume, într-o aripă a Palatului Trocadero, construit pentru Expoziția Universală din 1878. Aici, în 1920, Firmin Gémier inaugura primul teatru național și popular din lume. Istoria sa continuă, concentrat, cu anul 1939, când un nou edificiu a fost reconstruit pe ruinele vechiului Trocadero, într-o formulă originală, cu sala plasată la subsol, la o adâncime care, adăugată înălțimii exterioare, egalează turnurile lui

Notre-Dame; spectatorii, în număr de maxim 2600, stau așezați cu spatele la Turnul Eiffel. După război spațiul a găzduit ONU, până când clădirea de la New York a fost gata, apoi a redevenit Teatru Național, sub conducerea lui Jean Vilar (1951) și cu o trupă de excepție, în care strălucea Gérard Philipe. În 1967, o nouă sală, Gémier, a fost amenajată în fostul bar, ca loc unde să fie reprezentate operele contemporanilor. Misiunea Teatrului Chaillot ca „serviciu public“ este triplă: prezentarea unor texte clasice în forme teatrale noi, stimularea creației contemporane, deschiderea către un număr cât mai mare de spectatori. Pentru a materializa ambițioasele obiective, teatrul primește anual o subvenție stabilită prin legea finanțelor. Directorul instituției, acum Jérôme Savary, este numit prin decret pe o perioadă de cinci ani, cu posibilitatea de prelungire. În anul 2000, teatrul va aniversa 80 de ani de existență, iar stagiunea va sta sub semnul ideii „Salut les artistes!“. Un salut adresat: lui Daniel Soulier care va prezenta *Conversations avec Antoine Vitez*, un spectacol

jucat și la Avignon; lui Bob Wilson care a pus în scenă *Visul* de August Strindberg la Stockholm Stadsteater și care, în cadrul Convenției Teatrelor Europene, îl va itinera pe scena de la Chaillot; viziunii lui Benno Besson la *Regele cerb* al lui Carlo Gozzi etc.

Odéon este **Théâtre de l'Europe**, iar acum se află sub conducerea regizorului Georges Lavaudant. Multe decenii aici a funcționat Comedia Franceză, iar în piațeta din față, studenții au iscat mișcările revoluționare din 1968. Barrault era atunci director și a demisionat când tinerii, decizi să schimbe radical societatea, au pătruns în sala de spectacole, iar afară construiseră deja baricade. După tumultul revoluționar, Odéon a devenit Teatrul Europei, iar pe scena lui, printre creațiile proprii, sunt prezentate și reușite europene. În anii '90-'91, sub emblema „Teatrul celeilalte Europe“, aici a fost jucat *Hamlet*-ul lui Tocilescu și *Șase personaje în căutarea unui autor* în regia lui Sophie Lukachevski, producție a Teatrului Franco-Român. Stagiunea ce premerge anului 2000 se caracterizează prin varietate: Luc Bondy montează *Așteptându-l pe*

Godot, *Frații Karamazov* va fi pus în scenă de polonezul Krystian Lupa, *Don Juan* de Brigitte Jaques, iar *Orestia* de Lavaudant. În apropierea teatrului, o librărie de specialitate, denumită „Le Coupe-Papier“, adună în rafturi cele mai proaspete noutăți în materie de teatru. Un Eden al celor îndrăgostiți de arta scenică.

TEATRELE SUBVENȚIONATE DE MUNICIPALITATE

Sunt plasate chiar unul în fața altuia: **Théâtre de la Ville** și **Châtelet**, și au arhitectură identică. Fiecare are însă propria sa istorie, propriul program artistic și propriul public.

Construit în 1859 în stilul Renașterii italiene, Teatrul Châtelet poartă numele de-acum, de altfel numele locului în care e plasat, începând cu 1989. În stagiunea ce se deschide în octombrie, opera alternează cu baletul, concertele și recitalurile. Bob Wilson își dispută capul de afiș cu Maurice Béjart, la capote diferite și în momente diferite ale sezonului. Wilson a lucrat *Orfeu și Euridice* și *Alceste* de Gluck, opere puțin reprezentate scenic, iar Béjart coboară în copilărie cu *Spărgătorul de nuci*,

chiar în preajma Crăciunului. Peste drum, la Théâtre de la Ville a jucat, la vremea ei, Sarah Bernhardt, iar teatrul i-a purtat cu glorie și numele. Acum, doar o cafenea, din imediata vecinătate a teatrului, mai amintește că marea actriță a urcat pe această scenă; i-au urmat în timp Marceau; iar o vreme și-a exersat aici spiritul organizatoric, ca director, Charles Dullin. Tot aici s-a prezentat prima lucrare pariziană a lui Peter Brook, *Regele Lear*, în 1963. La Têâtre de la Ville, actualul sezon a fost denumit cel „dintre două secole“, iar afișul înscrie spectacole de teatru (unul dintre ele de marionete), dans, muzică. La capitolul dans, nume sonore ca Pina Bausch, Merce Cunningham, Lucinda Childs, Joseph Nadj. La secțiunea muzică, concerte numeroase cu interpreți invitați mai ales din Vestul Europei. Singurii care au pătruns din Est sunt soliștii maghiari, cu cărți de vizită spectaculoase (datorate și politicii culturale eficiente). Românii sunt reprezentați doar la secțiunea exotismelor, unde Panseluța Fieraru, „dăna București“, va cânta, în luna decembrie, muzică lăutărească.

TEATRE CU FINANȚARE PE PROGRAM

Dintre teatrele pariziene private, unul dintre cele mai cunoscute este **Huchette**. Plasat în Cartierul Latin, pe o străduță sufocată de taverne grecești, într-o sală cu numai 100 de scaune, în acest loc se joacă fără întrerupere, din 1957 încoace, *Cântăreața cheală* și *Lecția* ale lui Eugen Ionescu. Premierile absolute ale celor două prime piese scrise de Ionescu nu s-au produs aici, ci la „Noctambules“, pentru *Cântăreața...*, în 1950, regia Georges Bataille, și la Têâtre de Poche pentru *Lecția*, 1951, regia Marcel Cuvelier. În 1952 spectacolele s-au mutat la Huchette și s-au jucat până-n '53, pentru ca după o întrerupere de patru ani, să fie reluate și jucate într-un număr surprinzător de reprezentații continue, 13500 până azi, legând teatrul pentru totdeauna de numele dramaturgului român.

Théâtre du Soleil este creația Arianei Mnouchkine, care l-a fondat în 1964 împreună cu Martin Franck. Primele spectacole au fost date la Teatrul Mouffetard, iar sala de-acum se află în spatele unui atelier de croitorie, într-un

hangar de la Cartoucherie de Vincennes, și acolo funcționează din 1970 încoace. Sunt de fapt cinci hangare, complet neamenajate, intenționat, pentru ca atmosfera, ca și la **Bouffes du Nord**, să fie cât mai autentică. Lemnăria e singurul lucru căruia i se modifică culoarea, în funcție de spectacol (roșu pentru Shakespeare, galben pentru *Mefisto*, violet pentru *L'age d'Or*). Ariane crede în „artizanatul artei“ și de aceea vrea să dea actorului cele mai bune unelte cu care să lucreze. Se face o singură lectură la masă, dar se folosește extrem de mult material documentar pe tema piesei – filme, fotografii, cărți. Distribuția nu e niciodată fixată dinainte, ci se impune prin „evidențele“ din timpul repetițiilor. Fiecare actor propune ceva pentru rol, spectacolul e o muncă colectivă, iar trupa funcționează ca o familie. Acolo se mănâncă, uneori se și doarme. Orice propunere e supusă probei scenice, iar fiecare actor poate încerca mai multe roluri. Rolurile principale sunt jucate întotdeauna prin alternanță. Și costumele se creează treptat – la început sunt simple pânze, iar cu ajutorul acelor și al aței fiecare își

inventează costumul. Scena e goală și ea la început, având doar câteva elemente ce prefigurează decorul. Ariane crede că o poveste trebuie spusă astfel încât să fie pricepută de toți, în același timp, la fel. Rolul ei de regizor este ca dintr-o improvizație confuză să tragă acele fire care permit să facă o situație clară și lizibilă pentru spectator. Egalitatea merge până-ntr-acolo încât toți primesc același salariu, mediu pe economie.

Bouffes du Nord este un alt punct fierbinte pe harta teatrală a Parisului. Clădirea din zona Gării de Nord există din 1876, iar după îndelungi avataruri, teatrul a fost redeschis în 1974 cu *Timon din Atena*, pus în scenă de Brody. Aici funcționează Centrul Internațional de Creație Teatrală, fondat de Peter Brook și Micheline Rozan, iar primul spectacol al său a fost *Orghast*. Ideea de bază a lui Brook și, în consecință, a Centrului, e lucrul cu actori aparținând diverselor culturi și având diferite pregătiri teatrale. *Orghast* a fost jucat la Persepolis în greacă și avesta – limba sacră a vechiului Iran – dar istoria Centrului consemnează în ani multe evenimente teatrale, spectacole de teatru ori de operă. Unul dintre cele mai

recente, anul trecut, este *Je suis un phénomène*, realizat în colaborare cu Marie Hélène Étienne.

TEATRUL COMERCIAL

Ocupă un segment vast în rețeaua teatrală a Parisului. Distinct, teatrul de bulevard are o carieră de decenii bune vechime. „Boulevard“-ul era, în secolul al XIX-lea, faimosul bulevard al crimei, distrus în 1862, mai exact bulevardele Saint-Martin și du Temple, unde scenele de la Gaîté, Ambigu și Funambules erau animate de melodrame, pantomime, comedii. Teatrul de bulevard a cunoscut înainte de al II-lea război mondial perioada sa cea mai fastă. Altfel e un sector cantitativ și financiar foarte important, incluzând comedii lejere, scrise de autori de succes, cu subiecte care nu deranjează și nu sunt nici extrem de originale. Evoluția conflictului e previzibilă, iar atmosfera e aceea a unei vieți cât se poate de calme. **Theâtre Marigni, Comédie de Paris, Bouffes Parisiens, du Palais Royal, Gaîté Montparnasse** (în preajma căruia se mai află alte trei teatre), **Mogador, d'Edgar** și încă multe altele, atrag în săli public dornic de divertisment facil. La

Lucernaire, Feydeau, un clasic al genului, e pus în scenă de David Legras și compatriotul nostru Virgil Tănase.

CAFÉ-TÊÂTRE

Invenție relativ recentă, café-têâtre-ul are deja un public constant și relativ numeros. Originalitatea acestor mici spații teatrale a fost cea care a atras un auditoriu constant, dar și autori și actori necunoscuți, pentru care mica scenă din cafenelele deschise spectacolelor constituie un prim sau ultim refugiu. Mulți actori găsesc în acest gen un loc de muncă, ori poate șansa de a se lansa în lumea aglomerată a teatrului. Repertoriul lor este cu predilecție actual, produs pe o scenă mică, în spectacole cu distribuții reduse – trei-patru actori, scurte, uneori chiar două-trei pe seară. Accentul cade pe jocul actorilor și pe relația specială, apropiată, pe care o au cu sala. La Paris sunt acum în jur de 30 (80 în întreaga Franță), printre care celebra **Café de la Gare**, unde s-a lansat și Coluche, unul dintre multele nume necunoscute, care și-au probat talentul pe asemenea mici scene, devenind mai apoi staruri.